

Kirkkoherra Jussi Mäkinen

Uskonnollisuus monimuotoistuu

Esitelmä TAMRUn senioreille 23.10.2025

Uskontojen kuviteltiin vähitellen häviävän, mutta ne tulivat takaisin – **muuttuneina**.

Uskontolukutaito auttaa ymmärtämään uskontoja ja niiden vivahteita: mitä kaikkea uskonnot ovat ja voivat olla, ja miten ne vaikuttavat yhteiskunnassa.

Suurimmat uskonnot	miljoonia	Kulttuuriperintö	Syntyseutu
<u>Kristinusko</u>	2 420	<u>abrahamilainen uskonto</u>	<u>Lähi-itä</u>
<u>Islam</u>	1 800	<u>abrahamilainen uskonto</u>	<u>Lähi-itä</u>
<u>Hindulaisuus</u>	1 150	intialainen uskonto (dharmalainen)	<u>Intian niemimaa</u>
<u>Buddhalaisuus</u>	520	<u>intialainen uskonto</u> (dharmalainen)	<u>Intian niemimaa</u>
<u>Kansanusko</u>	400	<u>järjestäytynyt uskonto</u>	<u>Maailmanlaajuinen</u>

Kristittyjen osuus maailman väestöstä pysyy kuta kuinkin samana (31 %), mutta alueellinen jakautuminen muuttuu: vuonna 2050 lähes 40 prosenttia maailman kristityistä asuu Saharan eteläpuolisessa Afrikassa

Uskontoon kuulumattomien määrä jatkaa kasvuaan mm. Yhdysvalloissa ja Euroopassa. Maailmanlaajuisesti tilanne on kuitenkin toinen: uskonottomien osuus maailman väestöstä pienenee 13 prosenttiin

Yhdysvalloissa kristittyjen osuus väestöstä pienenee: vuonna 2050 heitä on kaksi kolmasosaa väestöstä, kun vuonna 2010 määrä oli kolme neljäsosaa Islaminuskoisten määrä taas on suurempi kuin niiden, jotka identifioivat itsensä juutalaisuuteen

Buddhalaisten määrä pysyy suhteellisen vakaana, samaan aikaan kun muita suuria uskontoja tunnustavien määrä kasvaa. Seurauksena buddhalaisten osuus maailman väestöstä kutistuu 7 prosentista 5 prosenttiin

Muslimit ovat nopeimmin kasvava uskonnollinen ryhmä, pääosin koska heillä on korkea syntyvyysaste ja nuorin väestörakenne

Tutkimuksissa arvioidaan, että kristittyjen ja muslimien määrä olisi yhtä suuri noin vuonna 2070

SUOMESSA

- Kirkon jäsenmäärä on laskenut tasaisesti jo vuosikymmeniä. Kun vuonna 1990 suomalaisista 88 prosenttia kuului kirkkoon, vuoden 2022 lopussa enää 65 prosenttia.
- Kun vuonna 1999 liki puolet suomalaista kertoi uskovansa ”kristinuskon opettamaan Jumalaan”, vuonna 2019 kirkon oppiin uskoi enää joka neljäs suomalainen.
- Vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan noin neljäsosa suomalaisista oli osallistunut kirkollisiin toimituksiin vuoden aikana ja viidesosa oli vierailut seurakunnan kirkossa tai kappelissa.
- Kirkon tutkimuskeskuksen vuonna 2019 tekemän tutkimuksen mukaan 39 prosenttia suomalaisista ajattelee, että on olemassa ”näkymättömiä maailmoja tai olentoja, jotka vaikuttavat meidän maailmassamme”.
- Vuonna 2015 tehdyn kyselyn mukaan 28 prosenttia suomalaisista uskoo enkeleihin vakaasti ja 19 prosenttia pitää niiden olemassaoloa todennäköisenä.
- Usko johonkin näkymättömään voimaan säilyy, vaikka kirkon jäsenyys jääkin taakse,

Uskontotieteilijä Titus Hjelm muistuttaa: *“Vain hyvin pieni osa kirkosta eroavista on ateisteja. Maallistumisessa on kysymys uskonnollisen välinpitämättömyyden kasvusta”.*

Myös kirkosta eronneet uskovat

Sosiologian klassikot, kuten Émile Durkheim ja Max Weber, katsoivat uskontojen ja uskonnollisen maailmankuvan vähitellen katoavan tieteellisten maailmankatsomusten tieltä.

1960-luvulla tutkijoiden yleisen olettamuksen mukaan uskonnot kuolisivat 21. vuosisataan mennessä.

Noin neljän vuosikymmenen aikana uskonnon vaikutus politiikkaan on lisääntynyt kaikissa maanosissa ja kaikissa suurissa uskontoperinteissä. Nouseva uskonnollisuus on hyötynyt modernille maailmalle tunnusomaisista piirteistä: demokratiasta, kommunikation ja teknologian modernisaatiosta sekä globalisaatiosta.

Luterilaisen tapakristillisyyden ja kirkon tarjoaman hengellisyyden rinnalle ovat nousseet itämainen uushenkisyys, meditaatiot ja jooga, länsimainen salatieto eli esoteria, okkultismi ja uuspakanuus, luonnonuskonnot sekä maahanmuuttajien mukana monien uskontojen kirjo ja niiden hengellisyys.

Vaikka uskonnottomuuden sanotaan voittavan alaa ja kirkon jäsenmäärä alenee, uskonnollisuus on voimissaan. Tietokantaan Uskonnot Suomessa (2019) on syötetty tiedot 1 066 Suomessa toimivasta uskonnollisesta yhteisöstä.

Uskonnollisuus on palannut julkiseen elämään konservatiivisena voimana, jolla on halua vaikuttaa myös poliittisesti.

Tällainen uskonnollisuus näyttää tarjoavan ihmisille paljon sellaista, mitä uskonnoilta odotetaan, ennen muuta omalle traditiolle rakentuvaa konservatiivisuutta.

Se on usein myös arkkityyppi uskonnollisuudesta, jollaista ateisteiksi ilmoittautuvat sanovat vastustavansa. Todellisia uskonnollisia kysymyksiä pidettiin henkilökohtaisina ja yksityisinä. Herätysliikkeet nostivat uskon riman korkealle ja rakensivat muurin maailman suuntaan. Varsin selkeästi annettiin ymmärtää, ketkä kuuluivat rajan millekin puolelle. Silti rajalinjan molemmilla puolilla kuuluttiin uskonnolliseen yhteisöön, luterilaiseen kirkkoon.

Kansalaisten käytännön sidos uskonnonharjoitukseen esimerkiksi jumalanpalvelukseen osallistumisen muodossa on heikko, mutta kulttuurinen ja yhteiskunnallinen sidos omaan uskonnolliseen perintöön on vahvaa. Uskontoa ei harjoiteta niinkään käytännössä, mutta se ilmenee mentaliteettina sekä eräänlaisena reservinä, joka voidaan ottaa käyttöön esimerkiksi ihmiselämän kriisitilanteissa

(Malkavaara 2017)

Uskonto sisältyy kulttuuriin

Uskontososiologiassa painotetaan tietämystä uskonnollisista traditioista ja kykyä oppia uutta, annetaan tuki yhteiskunnan moniuskontoisuudelle ja ymmärretään, että uskonto on legitiimi osa yhteiskuntaa ja kulttuuria

Uskontoteologiassa korostuu uskonnollinen dialogi ja yhteistyö eri uskonnollisten yhteisöjen kanssa

(Esko Kähkönen 2016)

Uskontojen paluuksi on kutsuttu konservatiivisen, yhteiskunnan ja kulttuurin kehityksen vastavoimaksi asettuvan uskonnollisuuden voimistumista.

Suuret laitoskirkot ovat puolestaan, joko sopeutuneet tai vain osin kriittisiä kulttuurin muutosta kohtaan, mutta ne heikkenevät. Osana nykyistä polarisaatiokehitystä ne ajautuvat ”liberaalille” puolelle, jossa uskonnolla on varsin kapea tila.

TT Hannu Rantala esittää kirkolle ja sen piispoille **kaksi kysymystä:**

- Miten kirkko voi ottaa vakavasti ne ihmiset, jotka pohdiskelevat elämän *merkityksellisiä asioita*, mutta eri näkökulmasta kuin kirkko?
- Entä miten heidät pystytään *uskottavasti kohtaamaan*?

Tutkimuksessa on kiinnitetty erityistä huomiota siihen, miten kristityt voivat osoittaa solidaarisuutta muiden uskontojen ja katsomusten kannattajia kohtaan. Se ei tarkoita oman identiteetin häivyttämistä, vaan rakkauden, kunnioituksen, ystävyyden ja vieraanvaraisuuden osoittamista.

Kolme perinteistä, mutta haastavaa ohjetta:

Ensinnäkin kristittyjen on opittava tapa, jonka avulla he voivat tulla hyvin toimeen eri kristillisten kirkkojen edustajien kanssa.

Toiseksi kristittyjen on tultava toimeen muiden uskonnollisten ja uskonottomien ihmisten kanssa.

Kolmanneksi kristittyjen on työskenneltävä solidaarisuuden hengessä maailmanlaajuisissa kysymyksissä, joihin kuuluvat muun muassa ilmastonmuutos, rakenteellinen rasismi, koulutuksen turvaaminen tytöille ja kaupunkien köyhälistön elinolosuhteiden korjaaminen.

(Jaakko Rusama, Kirkon Lähetystön Keskus)

